INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institvt d'Estvdis Catalans

CAPITOL XII

E L S E T Z È N S E G L E

Idea de conjunt de les obres.

Acabem de veure, en alguns autors de l'Escola de València, com sobrepassen algunes anyades del segle XVIè; però força endavant podrem rastrejar l'establiment de debats així mateix que concursos i constatar la influència d'Ausiàs March a València mateixa i a Barcelona preponderant fins ben entrat aquell segle. Es coneix que, amb els vocabularis i traduccions que acompanyaven les edicions castellanes i valencianes de les obres d'Ausiàs no eren gaire enteses fora de certs reduïts cenacles. Les edicions barceloneses en canvi i sobretot la de 1560, varen exercir damunt els autors catalans una influència més duradora i forta. Aquestes consideracions les hem establertes, en altra forma, en el capítol Xè.

Començarem per tractar d'En Pere Miquel Carbonell (1434-1517) el que per bé que es va moure i actuar literàriament dintre del segle XVè, no va obtenir el càrrec d'arxiver fins a 1476, penetren les seves activitats fins a l'any 1517 on va sorprendre'l la mort. En el mateix article parlarem d'alguns poetes que giravolten en certa manera a l'entorn d'ell: el metge mestre Ferrando d'Ayève, valencià ciutadà de Barcelona, mossèn Montserrat Torres i frare Francesc Segarra. - En acabat del poema d'En Bernat Estrús, gironí, imprès a la mateixa ciutat per Baltasar Avellà en 1501 ben luxosament, saltarem a la ciutat de Mallorca (Palma) per a examinar el concurs lul-

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

lià de 1502 i els diversos autors que hi concorren.

Ens caldrà, respecte a València, anotar alguns poetes retardats dels quals no hem dit res ~~xxx~~ en el capítol XIè (Escola de València) per a considerar-los virtualment fora. Apareixen impresos en 1511, els uns al concurs en honor de Santa Caterina de Sena, però la contribució dels valencians al Cancionero general del mateix any de Fernando del Castillo va influir a que alguns autors castellans posessin qualques versos en valencià i que en alguna obra dramàtica representada apareguessin personatges que parlaven en valencià. Per més que pertanyin a dates força posteriors, direm quelcom dels versificadors Jaume Bertran, Miquel Ortigues, Andreu Martí Pineda, mestre Lluís Valentí i Jaume Siurana, els tres darrers dels quals ens porten a l'any 1561. Hi prendrem nota també d'En Joan Bta. Geroni Anglés (1568 ?) i de les rares poesies valencianes perdudes entre les castellanes d'En Joan Fernàndez de Heredia (València, 1562). - No deixarem d'examinar les obres poètiques dels mallorquins En Francesc d'Olesa (1538-1540) i Benet Hispano (Espanyol) (140-41).

Ens caldrà examinar els rars poetes catalans decadents, tots els que hem anomenat fins aquí també ho són: En Moner (imprès en 1528), el fàcil i notable poeta i pintor Pere Serafí (1565), En Pere Giberga (1544-1565) i mossèn Joan Pujol de Mataró, l'autor del poema sobre la batalla de Lepant (1533-1573-1603).

Donarem una lleugera ullada als autors castellans més influïts d'obres catalanes: Alfons Alvarez de Villasandino i Bartomeu de Torres Naharro.

I, en darrer lloc, parlarem de les Cobles i poemets populars, tant si han estat impreses a Barcelona com a València; principalment donades a conèixer per En Marià Aguilò en el seu Cançoner vulgar o contingudes en el Registrum de Ferran Colom.

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Aquesta ens ha semblat la manera de donar una lleugera idea com hem concebut de descriure les obres que penetren en gran partida del segle XVIè i donar per acabada la història de la nostra poesia.

1. EN PERE MIQUEL CARBONELL (1434-1517).

En Pere Miquel Carbonell pot ésser presentat baix diversos aspectes: com a cronista no té gaire o gens d'originalitat; com a llatinista ens ha conservat bona part de la seva correspondència, com a poeta sembla més original però han estat sustretes del memorial nº 26 que les contenia; en conseqüència haurem d'utilitzar l'edició dels Opúsculos d'En Manuel de Bofarull (1). Com a bibliòfil ha estat estudiat en 1926 per En Jordi Rubió (2). Home curiós i sense gaire originalitat, amic de datar les produccions, repetint constantment, amb certa puerilitat, el seu nom, seguit dels seus càrrecs, tantes vegades com produïa la cosa més nímia, una quartela, apareix capçada amb un títol ampulós. És sabut que les Chroniques de Espanya varen imprimir-se per En Carles Amorós, discrepant d'un any la portada del colofó, en 1547 i 1546. Per curiositat reproduirem el llarg paràgraf final: "Recort com aquesta historia de Espanya començí de ordenar e compondre y escriure yo Pere Miquel Carbonell a iij de Febrer, Any M.CCCC.XCV.E acabí a XXVI any M.D.XIII per ço hauria trigat en escriure y compondre aquella XVIII no continuus: car ocupava lo temps axí en cercar escriptures e registres qui'n fessen menció: com en altres fets y negocis, pus la mes part del temps ab molta vigilancia jo'n dava e despenia en continuar aquella. Aprés acabada aquella, com se mostra, hi he fets lligar molts fulls de paper en blanch, en los quals axí ligats he escrit y escriure algunes coses axí antigues com modernes de memorar dignes. Jatsia alguns han dit que la devia acabar descrivint los actes fets

No s'entén

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

per lo rey don Ferrando, fill del rey don Juan de gloriosa memoria: emperò ~~per lo dit~~ lo predit misser Hieronym Pau, cosí meu, ha consellat lo contrari: ço es que no componés sino fins al Rey don Joan inclusive: leixant ho ~~de~~ compondre als Chronistes del Rey don Ferrando qui'n son be pagats, e yo ~~força~~ forte no seré remunerat. Lo qual misser Hieronym Pau, qui n'és estat causa de compondre-la; yo desijava-la veure acabada; e a nostre Senyor ~~de~~ ha plagut no poder-la ell veure: ne corregir, sino del principi fins al Rey en Pere terç, cognomenat del Punyalet exclusive: car appellat al seu sanct Regne: dimecres sant que comptàvem XXii de Març any M.CCCC.XCVII. Cuius anima in pace requiescat. Amen. Laus immenso Deo. - A lahor y gloria de nostre Senyor Deu Jesuchrist: y de la humil verge Maria: es acabada la present hobra de les Chroniques de Cathalunya, tretas del Archiu Real per lo honorable e discret mossèn Pere Miquel Carbonell, archiver Real e notari publich de Barcelona. Y estampat en la insigne ciutat de Barcelona per Carles Amorós y ha despeses de mossèn Jaume Manescal y mossèn Raphael Deuder major y mossèn Janot Gordiola y mossèn Janot Trinxer, mercaders de libres, ciutadans de la dita ciutat de Barcelona, a XV de Novembre, Any M.D.XXXXVI". - D'aquestes llarges paragrafades en desprenen diverses ensenyances: a), que el llibre d'En Carbonell va publicar-se trenta anys justos després de la seva mort; b), que hi ha un any de diferència entre la portada i el colofó; c), que va començar-lo a escriure el 3 de febrer de 1490 i va acabar-lo a 26 de març de 1513; d), que cinc llibrers varen haver de repartir-se les despeses de la impressió; f), que el llibre té el caràcter distingit de les impressions d'En Carles Amorós; g), que el famós Geroni Pau parent seu, que li corregia les proves, va finar a Barcelona el 22 de març de 1497. - Com a nota pintoresca de la manera com entenia ? copia el llibre d'història que ell posseïa (que no se sap per quins etzars va anar a raure a la

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Biblioteca de la Universitat de València) donarem un incís marginal: "fol. C, col. 1ª: Aquest rey En Pere fo cognomenat en vida per sos vassalls lo Rey En Pere del Punyalet, per ço com tostemps portava en la correja penjat un punyal molt petit. E per semblant yo, dit Archiver, he del.liberat portar punyalet tant com viuré, e ya'l començ portar, encara que'n sia motejat del punyalet".

Els manuscrits en els quals es troben les obres diguem-ne poètiques d'En Carbonell són escrits tots de la seva pròpia mà i estan escampades entre llibres tractant de matèria completamente aliena. Posarem les nostres sigles en parèntesi. Aquests són els següents: a, Barcelona, Biblioteca Universitaria, ~~20-421~~ 20-4-21 (n^1), que conté la poesia de mestre Ferrando d'Ayerve, metge, i la resposta d'En Carbonell; b, Girona, Biblioteca Capitular (n^2), correspondència llatina, composicions poètiques d'En Montserrat Torres i una d'En F. Segarra i una resposta d'En Carbonell; c, Barcelona, Arxiu de la Corona d'Aragó, Carbonell, memorial nº 26 (n^3). Aquest manuscrit mutilat i relligat de nou posteriormente a les edicions d'En Bofarull i l'Aguiló, contenia les dues Dança de la Mort, de la qual no hi ha altre cosa que els epígrafs; nosaltres els descriurem com si encara fossin al seu lloc; d, Barcelona, Arxiu de la Corona d'Aragó, memorial Carbonell nº 49, magnum (n^4), seguint la taula contenia diverses cobles, que no es retroben, en canvi se'n conserven d'altres que esmentarem; e, Barcelona, Arxiu de la Corona d'Aragó, memorial Carbonell nº 55 (n^5), conté les famoses cobles contra els seus detractors (Franch, regent de la Concelleria), "Homes inichs", els quals varen obtenir, en les Corts de 1510, una constitució contrària a l'arxiver.

És molt sensible que les obres rimades d'En P. M. Carbonell, s'hagin perdut o estat sustretes. Resten una ínfima part de les menys importants, que aprofitarem; per sort, totes estaven al seu

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

lloc quan en 1864-65, En Manuel de Bofarull les va publicar. En fer-hi referència posarem tan solament, Bofarull, Opúsculos, pàgina tal. La Dança de la Mort, traduïda del francès i la continuació original varen ésser incloses per En Marià Aguiló, en vers 1870-1880 ? 1873-1900 en el seu "Cançoner d'obres vulgars", com veurem. Procurarem, en allò que sigui possible, posar les obres en ordre cronològic de producció. La sort és, com hem establert, que el flamant arxiver era amic de datar les seves produccions més ínfimes. - En tractar de mestre Ferrando d'Ayeve i de frare Segarra, esmentarem les respostes fetes per En Carbonell. La primera obra en vers pertany a l'any 1453 i la darrera, escrita posteriormente a l'any 1510, se'n preserven diversos estats sempre modificats, ignorant se quin és l'estat que l'arxiver judicaria definitiu.

segons Bofarull: Obra brocada

I. 1453. Obra biocada de la gloriosa Magdalena parlant de penitencia, en honor de la qual fou posada la dita joya en l'església de Sent Just de Barcelona, per mossèn Montserrat Torres, prevere, e per mi en la trona de la dita Església expandida.

O, Senyor just, e rey dels dominants

n4. - Aquestes cobles es trobaven en el Memorial Carbonell nº 49, en cinquè lloc, fols. 250-261, ha desaparegut amb els folis i tot. A dalt hi havia la nota d'En Carbonell: "Jesús. Aquesta és la primera obra que yo Pere Miquel Carbonell, notari públich de Barcelona, he feta ans que fos notari, ço és, en lo quart diumenge de Coresma que comptavem XXX de març de l'any Mil CCCCLIII, per honor de una joya de santa Maria Magdalena, que lo discret mossèn Montserrat Torres, prevere, posà dins la sglesia de Sant Just de la dita ciutat. E jatsia aquesta obra no sia axí be composta e polida com yo voldria ara que so en edat de LXX anys, emperò per ésser la primera feta en la florida edat, no la vuy abilitar, sino que s'es-

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

tiga ut jacet". - Vuit cobles de tretze versos, amb tres blocs, tornada i endreça de set. Copiarem l'endreça: "En la present tot lo que'y fallirà, Vos mantenents del saber gratiós Ho corretgiu ab lo qui es duptós; Pus yo so prest e molt volenteros E delitós De pendre lo que vondat dirà Del Saber Guay, e cert no'm desplaurà". Vegeu Bofarull, Opúsculos, pp. 333-38.

II. 1474. Obra meytatada en laor de la gloriosa sancta Maria Magdalena, composta per En Pere Miquel Carbonell, scrivà de manament ~~reyal~~ e archiver del senyor Rey, expandida en Barcelona en la esglesia de Sant Just.

Ave pia Magdalena
~~Ave Maria Magdalena~~

n4, en el sisè lloc. - Set cobles de vuit versos, tornada i endreça de quatre. - "Aquesta es la segona obra que yo Pere Miquel Carbonell, notari publich de Barcelona, he feta en lahor de la gloriosa Magdalena e per honor de la Joya qui's posa ~~en~~ dins la esglesia de Sant Just de la dita ciutat digmenge, que comptavem ~~contavem~~ XVII de juliol de l'any de la Nativitat de Nostre Senyor M. CCCC. setanta quatre". - Com que l'obra és meitat llatina i meitat catalana porta també un títol llatí: "Divae Marie Magalenae orationem latino tum vulgari sermone rythmis que confectam Petrus Michael Carbonellus barcinonensis edidit canicula regnante anno Christi M.CCCC XXIIII". - El fet més notable és que al jurat li va caldre passar tres anys per a coronar l'obra d'En Carbonell; ell mateix ens ho fa a saber: "La present obra en laor de la gloriosa sancta Magdalena ordenà Pere Miquel Carbonell, scrivà del senyor Rey e fou coronada digmenge que comptavem XVI de febrer, any M CCCC LXXVII". Certament el jurat no va precipitar-se. Vegeu Bofarull, Opúsculos, pp. 339-343. - Ara no ens resta sinó oferir la primera cobla perquè pugui judicar-se del procediment de les altres set:

Ave pia Magdalena
~~Ave Maria Magdalena~~
Tu es dita pretiosa,

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Bella molt é sumptuosa,
Fons salutis vite vana.

Aquesta segona obra de santa Magdalena, també va ésser treta del seu lloc corresponent. en el manuscrit

III. (1490). Dança de la Mort e de aquelles persones qui, mal llur grat, ab aquella ~~canten e~~ (e dancen) ballen. - Aquesta Dança de la Mort es (" Aquesta Dança de la mort ha compost un sant home doctor e canceller de París en llengua francesa appellat Johannes Climachus sive Climages à pregaries de alguns devots religiosos francesos, un sant home, doctor e canceller de Paris, appel.lat Joannes Climachus sive Climages. Aprés es stada traduida en llengua catalana en la fi de la qual ha posat lo dit doctor lo Epigramma qui's segueix ")

(en el llapis segons Bofarull, a màquina segons edició Aguiló)

Parla lo Mestre.

O, creatura rahonable.

n[4], en el nombre 1 va ésser sustreta la Dança que ha restat en el llom i en el text tan solament el primers vers en el Memorial Carbonell, nº 26, els dos epígrafs i res més. Són seixanta set (setanta vuit segons Bof.) cobles (setanta set segons Aguiló). Vegeu Bofarull, Opúsculos, pp. 267-296 i el Cançoner d'obretes vulgars d'En Marià Aguiló, ~~pp~~ . Seguim l'edició, anterior a la desaparició dels textos.

IV. 1497. Petri Michaelis Carbonelli, Scribe et Archivarii Regii Carmina, in tetre mortis orrendam coream diebus festis Jesu Christi maximi nataliciis anni (salutis) M.CCCC.XCVII, dum vulgus incertum ludis taxilariis vacaret, composita feliciter incipiunt.

Yo, Carbonell, estimant poch la vida

n[3] en segon lloc; Memorial Carbonell, nº 26. Vegeu edicions Bofarull, Opúsculos, pp. 297-317 i Aguiló, Cançoner d'obretes vulgars.- En Carbonell explica així l'ocasió d'haver compost aquesta Dança original: Nota de mossèn Pere Miquel Carbonell, archiver del Rey nostre Senyor. - Per ço ara'm ve a la memoria aquella apístola que stant lo S.R. don Joan, fill de (S. Rey) don Ferrando primer en la agonia, un dia (ans) passas, (d'esta vida) feu al S. R. fill seu don Ferrando segon, huy bena-

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

venturadament regnant, donant-li la benedicció paternal, la que es ~~que es~~ inserta en la historia ~~que~~ yo he composta de Hespanya, diu axí: "Mon fill, ~~pensant~~ pensau que en aquesta agonia havem a venir, no'us facen goig regnes ne conquestes: yo volguera esser estat lo ~~més~~ infim ~~de mos~~ vassals de mos regnes e senyories, etc. (Chroniques de Espanya, fol. ~~XXx~~ CCXLIX). Molt ~~profitosa~~ piadosa e profitosa a be viure e foragitar pompes e vanitats de aquest mon es en la dita Epistola, la que deuria voler e demanar-li fos tots dies una vegada legida per recordar-se pus sovint que ha ~~de~~ morir, car per salut de la ànima no pot ésser millor que cogitar cascun que havem a morir. E per açó he scrit aquesta Dança o ball de la Mort.

En el Memorial Carbonell, nº 49 apareix la següent llista, força desigual, de les cobles escrites per ell. Par això la reproduïm: "Aci fas mencció de les Cobles per mi ordenades e scrites en lo present libre. - (a). Cobles de la dança de la Mort, començant ~~lo~~ en lo present libre. - (b), Cobles ajustades per mi a la dita dança, hon yo e tots havem a ballar ~~tost o~~ tart o primerament, com Deu volrà. E son per mi ordenades e scrites aprés la present taula del present libre. - (c), Cobles contra aquells qui son stats bons en fer que per lo Senyor Rey don Ferrando segon, en les Corts de Muntçó la Constitució de les cerques o salaris de les scriptures del Real Archiu ~~xxxx

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

pagat que abans que no'ls ~~no~~ dic axí de cerques com de ~~Valencia si~~ ~~no volen serva la constitució.~~ ~~Pugau~~ a qui ~~es~~ vulla. V. E, axí mon fill, que més hi guanyaràs, fes com yo fas. - (d). Cobles altres per mi scrites e ordenades en lo present libre. Jatsia alguns mordicans e reprenedors diran, e perquè scriure-les en tal libre, yo no ~~dich~~ dirè per que sino que Deu ho sab. - (e). Les de sancta Maria Magdalena, en la primera charta després de ~~aprés~~ les ajustades per mi a la Dança de la Mort. - (f). Aprés les de Goliart. - (g). Aprés les contra los reprehensors ~~reprenedors~~ de la mia vida. - (h). Aprés les del refrany. - (j). Aprés contra aquells qui han de ma casa furtades letres. que de la mia casa han furtades les letres. - (k).

Les cobles de Goliart, i les del refrany no les hem retrobades, les altres sí; deuen ésser unes de tantes que s'han perdut, però la pèrdua no deu gaire de doldre.

V. 1505. Cobles fetes per Pere Michael Carbonell, archiver del senyor Rey, en labor ~~fetes~~ ~~en~~ defensió de una dama qui exia del bany, segons es pintada en un drap de pinzell, ab un galant qui la té abrassada e ab ~~un~~ altre que sona òrguens, e altres ~~e ab tres que~~ escolten, acompanyats de una altra dama ~~dona~~ e ab un gat ~~grat~~ que ~~qui~~ sona un lahut davant la taula ~~en~~ que's dinaven. E ara es retaula guarnit e comprat en l'any M.D. e quatre de la nativitat de nostre Senyor. E en loch de jugar lo dit Carbonell, a gloria de nostre Senyor Deu e de la sacratíssima verge Maria mare sua, s'és dispost compondre aquelles, ço es en les festes de Nadal de l'any de la Nativitat de nostre Senyor (Mil) cinch cents e cinch.

Parla la Dama.

Vos, En Galant, vergonya teniu poca

n[4], en terç lloc, Memorial Carbonell nº 49. No cal dir que tots els memorials es troben en l'Arxiu de la Corona d'Ara-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

gó, però no es troba en el fol. 225 on estava en 1865, ens reflem, per conseqüent, de l'edició Bofarull. Consta de sis cobles de vuit versos i tornada de quatre. - Publicades aquestes cobles solament per En Bofarull, Opúsculos, pp. 329-332. - A judicar per la descripció que de la pintura ~~que en~~ fa En Carbonell podria tractar-se d'una obra del Ticià desconeguda (1477-1576), tema que li agradava repetir en formes sempre variades.

VI. 1510. Cobles ab tornada fetes per Pere Miquel Carbonell, archiver del S. Rey e notari publich de Barcelona, contra aquells qui iniquement e per envege o cupiditat, han procurat ~~en~~ sia feta en les Corts de Muntçó contra lo Archiver real de Barcelona la constitució: "Super facto recestorum immittendorum inuttendorum in regium ~~in~~ Archivun Barcinonensem:

Homens inichs e plens de males fades
Han procurat ligar molt l'Archiver

n^4 i n^5, en el Memorial magnum (nº 49), i en el 55, consten diverses vegades repetides i sempre modificades, així en les dues cobles de vuit versos com en la tornada. També apareixen estats en dues tornades. Tots els estats tenen l'aspecte de borradors i no pot observar-se clarament quin sigui l'estat definitiu. Aquesta qüestió provenint de la constitució esmentada en les Corts de Monçó de l'any 1510, va posar En Carbonell en una obsesionant desesperació. Ell acusava de dret misser Franch, regent de la cancelleria d'ésser l'autor d'aquella Constitució denigrant. No obstant, en la llista de les cobles que hem copiat més amunt, sembla que, pràcticament, sense faltar-hi, havia conseguit que complint-la, li augmentaven els salaris i aconsella al seu fill que faci com ell fa. - Del memorial magnum varen desaparèixer els folis XI-XVIII. En el LXXIII s'hi troba la "cobla amb tornada contra aquells" (n^4), en el fol. CXXXVI col. 2ª hi hax altra volta les "cobles ab tornada con-

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

tra aquells qui inicament e ab enveja han instat e procurat contra lo Archiver fer la dita constitució en l'any Mill.D.X."; tot seguit va afegir una nova tornada: "Aquesta altra tornada fiu yo quant fiu solament la primera cobla, no creent-nhi fer altra e deya axí: Mare de Deu, consciencia pura". En el mateix foli, centrat el rètol en lletres grosses: "Tot hom se guart de tot hom". Al fol. CLI hi han epígrames llatins i epístoles de Jaume i Geroni Pau, Antoni Giraldi, italià, Joan Vilar i Bartomeu Verí, balear. Al fol CLXI, tracta En Carbonell llargament en prosa de la famosa constitució de les Corts de Montçó de 1510. - Respecte al mateix Memorial nº 49 (n^4) apareix capcat una Nota en un full de guarda interessant la història del manuscrit: "Este memorial núm. 49, que hizo el archivero Pedro Miguel Carbonell era muy voluminoso, con cubiertas de tabla vestido de piel, y con clavazón de hierro; estaba desenquadernado, roto y muy maltratado, y la mayor parte de sus fojas en blanco. En su visita el Archivero Dn Francisco Xavier de Gama se las quitó, como también dichas cubiertas, y reservó las útiles, sin duda para mandarlo componer y enquadernar; lo que ha verificado el Archivero Dn Joseph Serra y Sanchez, dejando los folios antiguos que rige el Índice puesto al principio, y advirtiéndolo para que no se extrañe el defecto en los que median de los unos a otros, que son en blanco como queda dicho, aunque se han dejado algunos que no havían quitado. Barcelona 15 de Noviembre de 1786". - Hem donat al començament d'aquest paràgraf l'epígraf del Memorial Carbonell nº 55, que és el més complert (n^5). Vegeu Bofarull, Opúsculos, pp. 319-324.

Tot el llarg dels Memorials que contenen matèria poètica, prou difícil i costosa de fer (és prou transparent l'esforç d'En Carbonell per a ordenar cobles), s'hi troben epístoles llatines, himnes seus o d'alguns dels seus usuals corresponents o de les seves pròpies respostes. Però això ens allunyaria del nostre propòsit i En

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Jordi Rubió l'ha tractat amb competència. - En Carbonell és autor d'altres tractats, com per exemple les confiscacions de gent rica que feia la Inquisició cremant en quan conseguien fugir. A notar, el martiri donat a En Joan de Canyamàs que de segur cap altre cronista porta amb tant detall.

2. MESTRE FERNANDO D'AYERVE (1450-1520)

No podem datar la única obra que ens ha restat d'aquest mestre en arts i en medicina, que tracta de Fortuna adversa. (En Carbonell ens diu que era nadiu d'Eora en el regne de València, però que aquest gran Phisich era ciutadà de Barcelona). Va ésser redactada aquesta poesia estant pestilent la nostra gran ciutat i exposada sobre un paper enganxat en un tros de fusta i posat tot plegat en una de les reixes de l'altar major de la Seu de Barcelona, i el propix Carbonell escriu a sota quatre bordons en elogi del metge. El fet d'haver-hi peste a Barcelona consona el vers de la tornada de l'obra de mestre Ferrando, en el qual suplica a la Mare de Deu Redressa tost Barcelona'fligida. De manera que, sense la llarga nota d'En Carbonell sabríem ben poca cosa respecte a mestre Ferrando, metge, per bé que En Tastú va observar que al peu de la darrera cobla, estava escrit: Ab la present obra ganyà Joya. És evident que es desprèn de la primera cobla que va presentar el seu vers al consistori. Li hem donat, una època de producció per l'estil de la d'En Carbonell, car eren contemporanis. Entre tantes pestes patides per Barcelona, no sabem a quina podria referir-se.

I. (1500 ?). Obra contra Fortuna adversa, feta per mestre Ferrando d'Ayerve, metge.

Tal indispost qual so novell e tendre

J 186, N 119, nº 1, 2. ~~Xi~~ Vuit cobles de vuit versos i tornada

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

de quatre i totes les cobles i tornada són encadenades; com hem repetit diverses vegades dels versos actuals, àdhuc durant tot el segle XVIè, eren anomenats bordons i el vers era una composició poètica de set o vuit cobles o estrofes. - n1-n2 representa el manuscrit 20-4-21 de la Biblioteca Universitària de Barcelona i la resposta d'En Carbonell. "1. Vers compost per lo gran Phisich mestre Ferrando de Aerve, mestre en arts e en Medicina, ciutadà de Barcelona, natural de la vila de Eora, en lo regne de ~~xxxx~~ Valencia; En lo qual tracta de Fortuna, e fon fet stant pestilent la ciutat de Barcelona. És lo present vers scrit en ~~rima~~ una post ligada en les rexes de l'altar major de la Seu de Barcelona; en lo peu del qual hi trobareu continuat lo nom de l'autor en quatre bordons composts e scrits per Pere Michael Carbonell, archiver del ~~senyor~~ Rey nostre senyor e notari publich de Barcelona". De primer donarem una idea de l'obra del metge valencià, establert des de feia segurament anys a Barcelona. Els Torres Amat-Tastú (p. 240) publica la primera cobla i la tornada. En Milà, que va conèixer el dit d'En Carbonell que extracta en nota, no dóna només que la tornada treta d'En Torres Amat; no devia veure el manuscrit de la Universitat perquè parla d'una nota que troba en un paper (3). Nosaltres, per considerar-la prou interessant l'obra del metge (malgrat les dificultats de concepte), en el moment que es trobava pestilent Barcelona la oferirem sencera: ~~xx~~ treta de N... Son vint encadenades i capfinides de vuit versos. A continuació reproduirem la quarteta posada al peu de les reixes de l'altar major on va aparèixer al peu i en post. per En P. M. Carbonell. Fora la primera cobla publicada, que republicarem, les altres set són inèdites. I. Tal dispost / com so novell e tendre En la gentil e pulida sciença, No recusant mon treball per apendre, He proposat devant la reverença De tanta gent e molt singular plaça

Fer manifest, no lexant cobla 'lguna, Un petit Vers qui, en

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

part satisfaça Al qui saber vol d'adversa Fortuna". - II. "D'estar mercant / alguns duptes engruna, Lexant Albert en lo segon dels Fisichs, Los prosegins dels infaels la Suna; Vells philosofs e molts dels Metaphisics. Fort repren, pus ella, la qual pena Es temporal, de gran be privativa; No (h)a res dir en tot qu'en tal faena Es Deu present e's causa perfectiva". - III. "Acicidental e cosa defectiva Es lo que diu esta Fortuna'dversa; Lo nom sens pus te de ser productiva D'algun dan greu, vejau com és perversa. Fantasiant dich: que Fortuna mala Ha trets los ulls per çò qu'a tots ajusta, Los pobrecells com los qui fan la gala; Tots van dihent: falç és e no justa". - IV. "Corcad'és prou com la ignorada fusta, Forçada e molt de pratica mal nada; Bota seguint hon malament ajusta, Dolors, afanys, per las fer apartada, Al qui més d'om, qui punt no se cuyava, Ans pensant fos en la pròspera via, Darà'n quor (cor) prest Contrast dona molt brava, Sens avisar li fa gran vilania". - V. "Lo seu alè se? Deu fort corrompria, Lo zell empès, si ell era possible, Lo cell cregut tanta me modoria, Que sense por mostra lo jest terrible. Espanta'l fort e lo flach lausengera, Lo que seu alt deposa de l'altura; Ab los majors seques mans e anguera?, Com de mals fer demostr'aver procura". - VI. "Esser no té? e dir-se que mesura És son plaher la maxima mundana: Alta uns molt bens, altres donant fretura; Sofir mes sent, car l'om verí enguana; Los seus sospirs, tots jorns més que noranta, Qu'alcuna sent que'l mal no's viur'ab ella; Mas ploren tots, com de soperba planta, Tant ensillats del peu fins a la sella". - VII. "Dels seus fets mals, Parlant per mare vella, No par a mí fassa molt alt posat; Los pochs sabents, cuy Deu qu'ella capdella Comtes e reys, dels passats composat. Absò? no'u fa la Fortuna maligna, Ans ho fa serts nostres preuats actes E greus pecats, amagant lo benigne. Ho fa per d'ell,

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

part satisfaça Al qui saber vol d'adversa Fortuna". - II. "D'estar mercant / alguns duptes engruna, Lexant Albert en lo segon dels Fisichs, Los prosegins dels infaels la Suna; Vells philosofs e molts dels Metaphisics. Fort repren, pus ella, la qual pena Es temporal, de gran be privativa; No (h)a res dir en tot qu'en tal faena És Deu present e's causa perfectiva". - III. "Acicidental e cosa defectiva Es lo que diu esta Fortuna'dversa; Lo nom sens pus te de ser productiva D'algun dan greu, vejau com és perversa. Fantasiant dich: que Fortuna mala Ha trets los ulls per çò qu'a tots ajusta, Los pobrecells com los qui fan la gala; Tots van dihent: falç és e no justa". - IV. "Corcad'és prou com la ignorada fusta, Forçada e molt de pratica mal nada; Bota seguint hon malament ajusta, Dolors, afanys, per las fer apartada, Al qui més d'om, qui punt no se cuyava, Ans pensant fos en la pròspera via, Darà'n quor (cor) prest Contrast dona molt brava, Sens avisar li fa gran vilania". - V. "Lo seu alè se? Deu fort corrompria, Lo zell empès, si ell era possible, Lo cell cregut tanta me modoria, Que sense por mostra lo jest terrible. Espanta'l fort e lo flach lausengera, Lo que seu alt deposa de l'altura; Ab los majors seques mans e anguera?, Com de mals fer demostr'aver procura". - VI. "Esser jo té? e dir-se que mesura És son plaher la maxima mundana: Alta uns molt bens, altres donant fretura; Sofir mes sent, car l'om verí enguana; Los seus sospirs, tots jorns més que noranta, Qu'alcuna sent que'l mal no's viur'ab ella; Mas ploren tots, com de soperba planta, Tant ensillats del peu fins a la sella". - VII. "Dels seus fets mals, Parlant per mare vella, No par a mí fassa molt alt posat; Los pochs sabents, cuy Deu qu'ella capdella Comtes e reys, dels passats composat. Absò? no'u fa la Fortuna maligna, Ans ho fa serts nostres preuats actes E greus pecats, amagant lo benigne. Ho fa per d'ell,

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

grau Deu, pus li trencan los pactes". - VIII. "Es fa com nos de nicis fer contractes, Hon ocult peu lo fus cridar desastre. Car no's Deu just per nostres mals contractes, Que dans passem e comportem l'empastre. E compromet, perquè smenem la vida, No's appellats en est mon tranxitori; Per be que'us mostrar que no's oblida, Fent-nos desà sentir qu'és Porguatori". "Tornada: Mare de Deu, Pus de (tot bé) complida Sou en lo sel, qui és bell Consistori, Redreçau tost prest Barcelona'fligida. E no trigau en lo seu adjutori". - Auctoris nomen, per mi (P. M. Carbonell) ajustat ut supra. - "Ferrando diu d'Erve qui t'a polida, Metge famós devot de Sant Gregori, D'Isidre sant, los quals genollat crida, d'aquest flagell nos siau adjutori".

Com s'acaba de veure l'obra de mestre Ferrando d'Ayerve és prou conceptuosa i difícil, i és considerant que és inèdita en sa gran partida, que ens ha mogut a donar-la completa.

3. MOSSEN MONTSERRAT TORRES, PREVERE (1450-1510 ?)

Donarem una classificació de les obres de Mossèn Torres malgrat ésser publicades en 1875 per En Manuel de Bofarull, així com la d'En Francesc Segarra, i algunes altres que reunirem en el nostre núm. 4. (4). ~~Com que~~ Els anys coneguts de la vida d'En Carbonell convenen a un seu contemporani (1450-1510). - Si no fos pel curiós arxiver P. M. Carbonell que va incloure'l en un manuscrit conservat a Girona, res no sabríem d'aquest autor. Vuit cobles (Vou dances?) formen la totalitat de les que ens han pervingut, per bé que aquest capellà de Sant Just havia ofert dos premis que justament va obtenir En Carbonell. Tenim una presumpció que mossèn Torres era de més edat que no pas el flamant poeta-arxiver. Per certa consideració que En Carbonell usa en tractar Mossèn Torres ens fa presumir que era cavaller, i que el qualificatiu mossèn indica títol d'aquesta condició, tant més que

Apunt capellà és en Torres?

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

el seu estat de capellà va expressat després del nom, segons era costum, prevere.

Alternarem l'ordre del manuscrit amb l'objecte de presentar plegades les dances i altres obres de mossèn Montserrat Torres; sense però que ens atrevim a senyalar-li unes anyades que corresponguin massa a les d'En Carbonell, que són prou conegudes. Podría ésser que les d'en Torres haurien d'ésser força més distanciades que les que els hi donem; no ens consta ni tenim cap idea si la seva vida havia estat llarga o curta. Les obres-dances d'En Torres:

I (fol. 224 vº) nº 2. Dança feta per lo discret Mossèn Montserrat Torres, prevere, en laor e honor de la gloriosa santa Maria Magdalena. Hi ha un Refrany de quatre versos, que fa així: "Plorant, planyent, passant pena, De cor ab devocio, Obtengué la Magdalena Dels peccats remissió". Segueixen quatre cobles de vuit versos i una tornada de quatre.

II (fol. 246) nº 4. Dança retronxada feta per lo dit Mossèn Montserrat Torres prevere, en lahor e honor de Nostra Dona. - El Refrany és (segons Revista histórica latina:) així: "Pus és guerra coneguda (comoguda) Vers mi fort e treballosa, Haje de vos, gloriosa, Consell, favor e ajuda. Hem ~~posat~~ (subratllat) el retrony, que repeteix a totes tres cobles de vuit verses, sense tornada.

III (fol. 246) nº 5. Altra ~~dança~~ semblant a la predita per lo trobador mateix. - Una cobla de quatre versos, que fa així: "Vostre fill suplicar, Reyna de Clemença, Que l'enemich no vença A mossèn Riambau". El que hem posat de cursiva és un retrony. La darrera de les tres cobles de vuit versos és curiosa: "Primer mossèn Abbat, E monges, capellans E tots de Montserrat: Devots ez

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

ermitans, Pregarem lunyar vullau De tota violença, que l'ene-
mich no vença A mossèn Riambau".

IV (fol. 246 v° ~~296~~) n² 6. Dança de S. Steve Esteve, feta per mossèn Montserrat Torres, en favor de ~~les~~ Monges. - La primera cobla fa així: "Prothomartyr gloriós, Steve qui'n los cels regnes, Als teus devots prech que vengues E vulles donar socors". - "Prega per aquelles monges Qui t'han en devotió, per preveres e canonges Qui de tu fan mentció, E't serveix sens repòs axí de nit com de dia..." Després de la cobleta ~~i~~ sis cobles de vuit versos.

V (fol. 248 ~~268~~) n² 9. Altra dança de Sant Steve Dança feta per Mossèn Montserrat Torres, prevere, a lahor de sant Steve e en favor de Monges.

"Sant Esteve gloriós, Siau remembrant de nos..."
"Per tu sien defensades Les monges, qui festinades,
Han a tu per tals jornades, Prothomartyr glorióes".

Sense ~~En~~ la cobleta de dos versos, en segueixen ~~cinc~~ sis cobles de quatre versos.

VI (fol 248 ~~268~~) n² 10. Dança de la Coresma.

"Disposam-nos a fer bé Pus que la Coresma ve".

Sense el precedent aparellat, cinc cobles de quatre versos.

VII (fol. 248 ~~269~~) n² 11. Dança feta per Mossèn Montserrat Torres, prevere, a laor de sanct Joan. - "De sant Joan la festa, veniu a celebrar, Qu'ell ha voluntat presta Per nosaltres pregar". "Preveres e Diaques, Carmes, preicadors, Purificants ~~Purificels~~ de taques, Encara framenors..." - Una quarteta (retreta) i cinc cobles de vuit versos (hem retret el començament de la primera) força interessants, que amb gust donaríem si no fossin publicades per En M. de Bofarull fa molts anys (1875).

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

VIII (fol. 269) nº 12. Dança feta per Mossèn Montserrat Torres, prevere, a laor de l'Infant Jesús e de la Nativitat. - "Lo beneyt infanto Jesús adorem-lo". - Demés d'aquest aparellat, sis quartetes de les quals donarem com a mostra la darrera: "A les monges turrons, confits que sien bons, A nosaltres pinyons E a mi un gros capó".

Sembla que manca IX (fol. 249) nº 13 Altra dança feta per Mossèn Montserrat Torres prevere, a laor de la Nativitat de Jesu christ. "Vuy en aquest dia tots mogan alegria". Dos versos i set cobles de quatre.

IX (fol. 267 vº) nº 8. No dubtem en aplicar a Montserrat Torres el següent cant de romers a Montserrat. Reproduim, sempre del manuscrit de Girona. La primera represa de quatre versos i les tres primeres estrofes de les set de què consta, sense epígraf: "Stella splendens in montem Ut solis radium, Miraculis Serrato, Exaudi populum". - "Concurrunt universi Gaudentes populi, Divites et egeni, Grandes et parvuli Ipsum ingrediuntur, Et cernunt oculi Et inde revertuntur Gratiis repleti". "Principes et magnates, Extirpe regia, Seculi potestates Obtenta venia (Tundentes pectora Poplite flexu clamant) Peccamintum proclamant: Hic Ave Maria". "Prelati et Barones, Comites inditi Religiose omnes Atque presbyteri, Milites, mercatores, Cives, marinari, Burgenses, piscatores Premiantur ibi".

4. FRANCESC SEGARRA (O. M.) (1486).

~~De l'autor d'~~Aquesta única obra devota d'En Segarra, no la coneixeríem si l'indispensable Carbonell no l'hagués copiada en els seus Petri Michaelis Carbonelli Adversaria. L'esmentat manuscrit que, com és un fet sabut, es troba ara en l'Arxiu Capitular de Girona. D'allí va partir la còpia i publicació per En M. de Bofarull. En Carbonell ? executada pot ésser a començaments de segle XVI. D'aquest frare no en sabem sinó una data: En Carbonell, en 1486 havia entregat a Fra Segarra un manuscrit preciós perquè es preservés en la biblioteca del convent de Sant Francesc de Barcelona. Un dia, anant pel convent, trobà el seu llibre malmès; vol saber qui és el neci

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

que ho ha fet, però uns frares s'excusen amb els altres, però en dóna la culpa a la desídia fraresca. Quan podrà el farà restaurar. Es un llibre que té una història trista perquè qui l'havia capletrat i il·lustrat i relligat, fou el llibreter Antoni Ramon Curró (5) ~~va ésser~~ cremat com heretge per la Inquisició. Devia tenir fama de ric, perquè els pobres no interessaven a aquell tribunal. En Carbonell va posar un epígraf a dalt del d'En Segarra, i va afegir dues cobles a la fi, que copiarem. En Segarra, per humilitat, va deixar l'obra anònima. En Carbonell, en aprofitar-se de posar el seu, die vulga el d'En Segarra.

I (289 vº) n^{2} ~~13~~ 4 (?). Altra dança feta per un trobador del ordre de Sant Francesch, apellat pare frare Fransesch Segarra. - Dança en honor, laor (gloria) e reverentia de la Coronatió e Conceptió de la intemerada sacratíssima e tots temps Verge, Madona Sta. Maria, advocada dels peccadors.

segons Revista hist. Latino;

"Christians, a supplicar Vos cové, a mi placada Que Regina singular Deu mon m'ha coronada". Sense la precedent quarteta, en seguèixen ~~sis~~ dotze de vuit versos, debutant totes amb el mot Coronada; tornada de quatre; (Segueixen una) Endressa e supplicatió a Jesús, de quatre; ("Suplicam a vos, Jesús"!) Excita e diu lo actor als Christians, de quatre "Christians donc supliquem". Supplicatió a la Mare de Deu, per les concorrentes del temps. "Pus axí nos excitan (excitau?) Que preguem, Verge, a vos, Supplicant-vos que vullau Fi de les nostres dolors". (Resposta que fa la humil Verge Maria, mare de misericordia, quatre vers "Si vos altres esmenau") - Lo nom del actor. "L'actor, per humilitat, No s'ha volgut nomenar, Pus és fraret pobretat. Mas jo no'l vull oblidar: Yo Carbonell a present Car Segarra és lo seu nom, Sine macula dient Nostra dona és a tothom".

5. MOSSEN BERNAT ESTRÚS (1501)

L'Enric Claudi Girbal, en 1876 (6), diu que tot endreçant un arxiu local, de Girona, va trobar un filó de documents referents

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

a aquesta antiga família noble gironina dels Estrús. Tot publicant el poema en enter prometia tractar d'aquesta família quals anals avantpassats arrenquen des del segle XII. Oferia també recercar quin era el Bernat Estrús autor de les notables cobles i que,més endavant, n'esclariria documentalment la seva biografia. Ignorem si havia portat endavant l'execució de l'idea, si de cas no sabem en quina publicació devia fer-ho, malgrat haver recercat; però la mort del bon amic devia truncar el seu propòsit restant enlaire. - L'anyada que hem posat al costat del nom és la de la impressió, que certament és una de les més ricament orlades, pulcres i correctes que coneixem. En les cobles s'hi esllavissen abundoses dades personals d'En Bernat Estrús. Havia tingut una joventut tumultuosa, havia fruït de tots els plaers, la major part de la vida, després de s'arrepteix; però te por que haurà fet tard per a obtenir perdó dels seus nombrosos pecats. S'adreça a la Mare de Déu per tal d'obtenir el desitjat perdó del seu fill. El poema apareix escrit en primera persona i es declara que les cobles són fetes per lo magnífich Mossèn Bernat Estrús. Malgrat escriure humilment aquestes cobles de gran devoció no abandonava, no obstant, els títols acreditatius de la noblesa.

c2. Són setanta cobles encadenades de nou versos i tornada de cinc. Perquè l'encadenat tercer sigui perfecte, el nombre essent senars ha de comportar, naturalment un aparellat abans del final. - "Cobles de gran devoció e contemplació a gloria e lahor de nostre senyor Deu Jesu Christ e de la sacratíssima Verge Maria mare sua. Fetes per lo magnífich mossèn Bernat Estrús". Aquest epígraf més complet, apareix abans de començar el text, de dotze fulls. En la portada un gravat de dos àngels que sostenen un escudet en la que es llegeix: "Qui timet Deum faciet bona;"per darrera unarbre quals fulles om-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

plen les parts buides; a dalt del gravat l'epígraf: "Cobles molt devotes a honor de nostre senyor deu e de la sua beneyta mare". Al verso de la portada un gravat de Mare de Déu amb l'Infant Jesús voltada de brots de roure ~~xxxxxxx~~ i glans. En la pàgina següent, com hem dit comença el poema. Al foli 66, darrer, hi va el colofó: "A lahor e gloria de nostre Senyor / Deu Jesu Christ e de la sacratíssima ver/ge Maria mare sua e Senyora nostra. / Fonch stampada la present obra en la / insigne Ciutat de Gerona. Per mos/sèn Balthesar Avella, prevere, a XIII X de/octubre any mil cinch cents e hu". - No hi ha cap dubte que el nom d'aquest notable capellà impressor ha de pronunciar-se agut: Avellà perquè si hagués de pronunciar-se altrament, hauria escrit ab-ella. - Dos únics exemplars coneguts: a) un que es troba a la Biblioteca Colombina, amb la nota de Ferran Colom "Este libro asi enquadernado costó cinco dineros en Barcelona por Junio de 1536, i el ducado vale 228 dineros". És el mateix que descriu Gallardo, núm. 2152, i utilitzat per Enric Claudi Girbal en la edició esmentada; b). El descrit per En Marian Aguiló en el seu Catálogo de las obras escritas en lengua catalana, ~~1927~~ 1923, p. 587, núm. 2227, provinent segurament de Girona i que es troba en possessió d'un bon amic, el qual ens el deixà examinar llargament. - En quart, orles mudades gairebé en totes les planes, lletra gòtica, ni foliació ni reclams, però signatures fins a 66, dotze fulls. El treball de l'impressor, no altrament conegut, és excellent baix l'aspecte de la perfecció i recursos tipogràfics. El prevere Baltasar Avellà coneixía bé el seu art. L'Aguiló, que en reprodueix la portada (p. 587) diu d'aquesta impressió així: "És obra interesante bajo los dos aspectos tipográficos y literario: no he visto más que un ejemplar algo deteriorado, del que pude tomar estas notas. La impresión, bastante correcta, puede compararse sin gran diferencia con las mejores de las prensas valencianas". - És evi-

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

dent que els dos exemplars conservats es troben en mal estat, sobretot per la fragilitat del paper que un temps havia estat bo. Urgeix, doncs, publicar, mentre s'hi sigui a temps, una reproducció fotogràfica o fototípica.

Si posem en ordre els que han contribuït a la coneixença del text, ens trobarem començar primer En Marian Aguiló en 1864 (7); la segona menció va ésser la descripció acurada d'En Bartolomé José Gallardo en 1873 (8); el terç esment és el de l'edició del text per l'Enric Claudi Girbal en 1876 (nota 6 esmentada). Quartament la descripció feta en 1923 per En Marian Aguiló en el seu Catálogo (9); pel pròleg i per l'índex n'és responsable el seu fill Angel. L'editor de l'exemplar de la Colombina, En Girbal, diu que havia proposat a l'Aguiló que aquest fos l'editor del text segons el seu exemplar i que el gironí posaria els documents. Varen passar els anys sense haver pres cap determini, En Girbal va fer-se copiar l'exemplar de la Colombina que és el que va publicar, deixant per a més endavant, el ida tampoco que no va arribar, la publicació dels documents concernents als Estrús. - Posarem la primera cobla i en acabat saltarem els moments més personals:

Poch repòs sent qui parteix arribant,
Car lo treballqui qui may no determena,
E ~~ecs~~ yo be car no gens reposant
Vengut partí comensant nova pena.
Tostemps camin, que's vulla que yo fasse
E no desig la fi del caminar.
Si be'y pensau, conexereu que maça
Es gran dolor aquesta qui la passa,
Car arribant no sap hon deu posar.

"Trenta tres anys he anat ab plaer, Delitant-me en mirar les pintures. A la honor hutil era girat. E los delits sensuals tant cercava. Creent aquell qui'm consellà peccat, Descomplaent lo qui

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

be'm consellava. En aquell temps qu'axí yo'm delitava, En vanitats despenent lo meu temps, Yo coneguí cascú molt desijava Haver renom, delit, honor e bens; No viu negú qui volgués, per virtut, Soferir mal ni passar vida mala... Tant me trob las de aquest (gran) moviment Que desig molt anar a peu un dia... Car los fats fadaren En aquell jorn, hora (e punt) ~~en~~ que fui nat... (Tracta dels misteris de goigs i dels de dolors de la Mare de Deu, tot relacionantho amb la seva mala vida passada). Que devem fer sino fermament beure Aquell verí qui mata nostre cors? Muyra'l delit, muyra la cobejança, Muyren aquells qui maten l'espèrit!... Senyoregem les dotze passions E serem forts, prudents, temprats e justs; No'ens embolquem en grans fets ni rahons, E, en son cas, siam débils e muts, Nostre treball e negociejar Sia perquè hajam lo necessari... Car tants peccats me tenen subjugat Que negun be no consenten dins mi, Dau-me virtut, de ~~as~~ gran humilitat, Perquè (lo) delit e dreta voluntat Prengue treballs (e mals) ~~stant~~ ací... Sforç vull fer en obtenir perdó.

Pero negú no prech, qui stat sia ~~sforçat se sia~~ Rich en lo mon, prenent tots jorn ~~los~~ delits, Nengú me prech qui sforçat se sia En adquirir massa gran senyoria, Ne cobejant haje vellant les ~~de~~ nits. - No prech nengú que, per haver honor Hage despès la mes part de sa vida. No prech nengú qui sols per la temor D'esser damnat, hage viscut ab mida. Mas aquells prech qui la vida passaren Ab gran affany, fretura e menyspreu, E tots aquells qui per la fe mataren, (E pobretat dans vergonyes amaren) Ab charitat e gran temor de Deu. - Vosaltres prech que de mi'us recordeu, Esser volent los meus ajudadors; Suplich a tots per mi tots jorns pregueu, Car prop stau de Deu tot poderós; Recaptanme una gracia tal Que des peccats me ~~no~~ puga penedir"... L'última cobla fa de tornada, de cinc versos, va endreçada a la Mare de Deu. Tals són mirades per sobre les cobles d'En Bernat Estrus.

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

(e 4). Arxiu general històric del Regne de Mallorca, Lligall num. 11 dels documents relatius a Ramon Lull. Lletra del segle XVIè. 28 folis marcats a mitja plana, 318 x 225. Són blancs els fols. 1 vº, segons Repertori: 6 vº, 7 vº, 9 vº, 11 vº, 14 vº, 15 vº, i 19 vº, 20 vº, 21 vº, 22 vº, 24 vº, 27 vº. - És document oficial del Consistori original de 15 de maig de 1502. en honor de Ramon Lull; vegeu el nostre d[23] 4, que representa la còpia que es preserva en la Biblioteca de l'Institut provincial de Palma. - Procés original de les hobres fetes per diversos trobadors en lahor de la vida, doctrina e mort del Egregi e gran monarcha ~~Mestre~~ Ilustre Ramon Lull, Dochtor il.luminat, nat en la insigne ciutat de Mallorques, Diumenge a XV de Maig, any de Nostre Senyor Deu Jesu Christ, festa ~~de la~~ gloriosa ~~festa~~ de Sincogesma Mil sinch cents e dos. Libell posat per Anthoni Maçot (segons Massó: servent ?) scrivent, dregat als trobadors de la present Ciutat de Mallorques e de qualsevol altra part... (f. 2) Antoni Maçot, ascrivent, devot de aquell famossíssim compatriota e inluminat dochtor Mestre Ramon Lull, per reduyr a memoria la vida, dochtrina e mort, per achtes solemnes exercida, posa lo present Cartell. (La rasonant fama del compatriota). ~~Tres~~ 3 cobles de ~~xxix~~ 8 versos + ~~xi~~ 2 iguals de suplicació + tres d'excusació i presentació de Joya + 8 de lloança als presents a l'acte des del visrey fins als ditors (1). - (f. 5) Comença la obra feta per lo dit Antoni Maçot, ascrivent, en lahors del revarent Mestre Ramon Lull, per la qual no enten esser guanyador. (Los actes famosos, qui dirlos poria ?). 9 cobles de 8 versos (2). - (f. 7). Joanot de Manorcha, ditor de la Joya, ~~i~~ segon en orde (Obtesa licencia del reverent Pare), 2 cobles esparces + ~~dos~~ 1 d'oració + 9 cobles a Ramon Lull, totes de 8 versos (3). - (f. 10). Jordi Alber, tercer en orde: Obra en lahor del doctor il.luminat Mestre Ramon Lull, mallorquí, correspponent al Cartell ~~de~~ d'un Antoni Maçot, scrivent, seguint lo modo, stil ~~e~~

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

compas y terme per ell posat per Introducció della obra. Comencen dos coblesxxxxxx sparces. (Ab metres condignes per fama volguada). Una cobla d'exordi i una altra d'Introducció i 9 de poema (4). - (f. 12). Gaspar de Verí a la Joya en orde quart. Per Introducció de la Obra a honor del Irrefragable doctor mestre Ramon ~~Lull~~, ab set cobles recite una visió seguent. (Meditant yo del gran Ramon scriure) 7 cobles de 8 versos amb tornada i endreça de 4 (5). - (f. 13). Jesus. Obra ad premium en laors del mestre Ramon, feta per Gaspar de Verí (Dels actes la fama Ramon Lull què resta?) 9 cobles de 8 versos (6). - (f. 15). Jesús. En los dits dias e any, publicades les dites obras, de manament dels dits venerables jutges fonch publicada en lo dit loch per mi Ramon Lull, notari e scrivà de la present causa la assignació a hoir ~~la~~ sentencia migençant la cobla seguent. Cobla sparsa designativa del dia de la publicació de la sentencia del present pris (per poder ben judicar), 10 versos (7). - (f. 16). "Apres diumenge dia V de juny de la nativitat de nostre Redemptor, Mil D e dos, ~~a~~ hora de Vespres, a la publicació de la dita sentencia, assignada ans de procehir a ~~la~~ promulgació de aquella, fonch publicada per lo dit Gaspar Calaff, altre dels dits ~~con~~jutges, la obra seguent en laor e veneració del il.luminat doctor mestre Ramon Lull". Jhesus. Dues coblès esparses, de compas magor per exordi e invocació ~~x~~ fa Gaspar Calaff, altre dels conjutges, per introducció de la present obra (En l'arbre de cedre tenint mos, vells y are), 2 cobles de 10 versos + 14 cobles de 8 versos i tornada de quatre (8). - (f. 20) Sentencia donada ~~de~~ sobre lo pris en laors del il.luminat, egregi e gran doctor mestre Ramon Lull, posat per lo discret N'Antoni Masot, scrivent (Lo nom de Deu invocat) 31 versos i les signatures original: "Frater ~~xx~~ Franciscus Parera sacre theologie professor et ad hoc alter judicum assignatus et Guaspar Calaff, altre conjutge".(9). - (f. 20) "Dada, lesta e publicada la damunt dita fonch ~~la damunt dita~~ sentencia, de manament dels dits molt

Institut d'Estudis Catalans MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

reverents e honorables Jutges, per mi Ramon Lull, notari e scrivà ~~dels dits~~ de en la present causa, diumenge V de Juny any de la navitat del nostre redemptor Mil cinch cents dos, hora e lloch dessús assignats, presents per testimonis los reverent e magnifich mestre Francesch Cassà, mestre en sacra theologia, de l'ordre dels frares menors, e Guillem de Puig d'Olla ~~xxxxxxxxxxxxxx~~ ..... donzell de Deas e molts altres. (f. 21). Primer en ordre. Appellació per Gaspar de Verí, en certa part inposada (xor) de la sentencia de present publicada (No prengau ~~per~~ a vici, si ara m'apelles). 3 cobles de 8 versos, ~~tornada i endreça. Segon en orde.~~ (f. 22) Gracias fetas als Reverents jutges per Gaspar de Verí (3 cobles de 8 versos, tornada i endreça de 4 (11). - (fol 23)) Segon en orde venturos. Obra ~~en~~ a lahor de mestre Lull (No'm basta l'ingeni, decauen les mes forces), 9 cobles de 8 versos, [tornada i endreça de 2] (12). - (f. 25). Mossó no posseeix aquesta tornada...

Sembla que, fora de concurs (fols. 25-27) apareix, escrita solament en els rectos, una poesia anònima, que podria esser d'autor valencià, transcrita però per mà mallorquina ("Ab devota pensa en la dura Terra" (13), 14 cobles de 8). - Existia, en poder del Dr. Hermann Suchier, una terça còpia del present concurs de 1502, junt amb poesies d'En Francesc ~~de~~ Prats [i el poema sobre Ramon Lull] que no es conserva enlloc més. Això no hi és en Repertori

Als poetes o concursants se'ls anomena ditors. Unicament N'Antoni Maçot, ofertor de la joia, un jacint d'or, és per l'honor, perque era jutge. A més En Maçot va donar la pauta que els ditors que anaven per la joia només són que tres, que podrien ésser una selecció entre altres que no compten. Com hem vist, En Verí, que és, segons el nostre parer, la millor composició; per això, quan s'apella de la sentència, tot seguit passa de l'ordre quart al segon en ordre.

No s'entén bé

La poesia anònima de la qual hem parlat, també ens agrada. Tot el demés, les obres d'En Maçot i d'En Calaf, la d'En Manorcha, que el Jurat va premiar i la d'Albert ens semblen obres molt per sota d'aquestes dues.

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

En les composicions d'En Verí s'hi recullen diverses ensenyances. Diu en el començament Ramm on se cull de flors molta natura L'ull que prenen per evitar lo mal".

És curios constatar que, molts anys més tard, en ocasió del concurs de Sant Ramon de Penyafort, en 1601, es troba una figura semblant "Ram on se posa la coloma tendra". De segur que és un fet casual. Quan En Verí s'apel.la de la sentència i acorda posar del quart lloc en què es trobava en el segon lloc, perquè el no vol perjudicar En Menorca i els seus sequaços, perquè el jurat ja li ha acordat el pris (premi); però indica una cosa molt més interessant "Sper de Valencia la judicatura, Aquell que les obres se diu ha trameses". Es vol més supeditació dels mallorquins tan tardana (1502) a l'escola de València quan aquesta ja estava decadent. Es diu també que la judicatura de Mallorca es trobarà amb sorpreses.

(E m sembla recordar que quan parla del concurs de Sant Ramon de Penyafort, diu, en canvi que la poesia catalana es inferior de la mallorquina)

(qui es que acorda?)

No trontén bé

~~VII~~ 7

7. POETES VALENCIANS DECADENTS

En trobar-nos entre els darrers poetes valencians del segle XVè vàrem posar-hi les obres que ocasionalment pertanyien a la centúria següent (segle XVI) amb l'objecte de no truncar l'obra total d'un autor determinat. Però n'hi han uns quants que no han pogut penetrar en anteriors classificacions. Els anomanrem aviat. Comencem els concursos valencians que tingueren lloc en el segle XVè; els concursos que es celebraren a València en el XVIèn. segle són els que segueixen, tretes únicament de les que consten a la Bibliografia que capça el volum I del nostre present ~~Represe~~ Repertori:

(k) Les "Obres fetes en lahor de la seraphica senta Catherina de Sena en lo sacrat monestir de les monges de la insigne ciutat de Valencia per diversos trobadors narrades en lo dia de Sent Miquel

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

de l'any M.D.XI" (1511), acompanyen la Vida de la dita Santa traduïda per frare Tomàs de Vesach i varen ésser impreses per Joan Jofre en setembre del dit any, ocupen vint folis després del colofó. Direm al seu lloc corresponent els noms dels poetes. El jurat era compost per les respectables persones següents: "Frare Balthasar Sorió, mestre en sacra theologia e vicari general ~~de l'orde~~ dels frares observants ~~dels~~ de l'ordre preycadors; e lo reverent ~~canonge~~ senyor Fira y lo noble don Francisco Fenollet". - Libell qui millor dirá a la joya en lahor de la seraphica senta Catherina, ordenat per lo senyor Mossèn Jheroni Fuster, mestre en sacra theologia (Aparexen los nuvols de l'entendre) (1). - (a iii).

m, 1511. València, per Cristòfol Colman. Reimpressions i afegiments, sobretot la darrera (Anvers) per autors valencians: Toledo 1527, Sevilla 1540, i Anvers 1557. En foli, lletra gòtica, vuit folis sense marcar, portada i taula + 234, signatures A-Y, A A-G G ~~G-8~~. És el Cancionero General, dit d'Hernando del Castillo. Aquest i les edicions successives ens ~~instaren~~ interessen per les obres en llengua nostra que contenen.

Citarem les principals que no són gaires. La glosa castellana de mossèn Lluis Crespi de Valldaura sobre una cançó que es diu de mossèn Jordi pero que no ho és. Esperanza...? Les obres premiades ? presumides d'En Vicent Ferrandis ja les esmentarem. Les obretes dels tres poetes companys Francí de Castellví i Vinyoles ja les hem exposades més amunt.

n. 1515. València, per Joan Jofre. "Obres contemplatives y de molta devoció, novament trobades en loor de la santíssima Creu ab altres piadoses cobles de la intemerada Verge Maria de les Dolors y de la Soledat, ~~Ab altres coble~~ molt útils i profitoses a la salut de les ànimes y consciències nostres". - Per mes que no sigui sinó obra de dos

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

sols autors, Jaume Bertran i Vicent Ferrandis, coneguts per altres obres, no hem dubtat en anotar aquesta obra.

p1561, València, per Joan de los Arcos. Es tracta de l'edició de Jacme Roiç seguida d'altres textos que anotarem aviat el Procés de Viudes i Donzelles. Quant a les altres obres, el procés de les olives, el Somni de Joan Joan ja les havíem examinades fa molta estona, així mateix com la Brama dels llauradors.

?1531 (El ms. o de 1531 que fou imprès per Francesch Diaz Romano, a Valencia, en 1531, segons la descripció de Mosso, Bibliografia..., conté el llibre de les dones de Jaume Roig i res més. No he trobat en cap cas ms. que continegui aquest Certamen. El que n'hi ha es el imprès K que conté poesies en honor de Santa Catarina de Siena.)

~~o 1532. Certamen poetich en llaor de la Concepció, celebrat en la parroquia de Santa Catherina Martir el dia 8 de desembre de 1532.~~ Francesch Diaz Romano, Valencia, 1532.

Segons els nostres informes, aquesta anotad de 1532 és darrera data d'un Concurs celebrat. Hauríem de saltar a la data del concurs de Sant Vicens Ferrer que ens portaria a la data que no podem traspassar, o sia el 1600, i pensar que totes les obres són ja escrites en castellà!

Ara anotarem els diguem-ne poetes valencians i seguim, a més dels de les nostres informacions, l'obra ja un xic antiga (1883) dels que eren els nostres malaguanyats amics Josep Maria Puig Torralva i Francisco Martí Grajales, Estudio de los Poetas Valencianos de los siglos XVI, XVII y XVIII.

SORIVELLA, Pere (1511)

Pere SORIVELLA, k 5 (a 7) a la joya

Simbol perfet de molt dolç'armonia
Elet de veus, compas y regla fina

en la Bibliografia és imprès l 5, però en Repertori es k 5. La Bibl. deu estar equivocada?

Són vuit cobles de dotze versos, els darrers acabant amb un aparellat, com usualment.

Vicent FERRANDIS (1503-1573)

Cobles fetes en laor de Sant Honorat per Vicent Ferrandis, bro-

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

dador.

Lo real criat dins l'aspra cova.

Es troba a continuació de la Vida de Sant Honorat. ~~A la posem~~ El colofó: "A lahor ~~y gloria~~ de nostre senyor Deu Jhesu Christ fon estampat lo present libre en la noble ciutat de Valencia per Johan Joffre de Briansó a XXXI de Octobre de M D y XIII anys" (1513). - Acabada la Vida posa Deo gracias" i després "Segueixen-se les cobles del benaventurat sant Honorat. Ab una oració e commemoració del dit sant". - Hi han unes oracions llatines amb epígraf català.

No n'entén
No s'entén
No es de
1587 cal

1573. Com que l'edició del Cancionero d'Anvers és de l'any més amunt expressat, a ell deuen referir-se els elogis rimbombants que usa En Ferrandis.

k 2 (a iii) Vicent Ferrandis, brodador, a la joya y guanyà.

Velera nau tallada ~~es~~ n bona luna
Que navegau per hora trenta milles.

Catorze cobles de deu versos.

m 2 (Anvers, f. 31? i següents). Obres de Vicent Ferrandis en lengua valenciana, en la que hagué joyas y en totas fon guanyador. E aquesta és en honor del suavissim nom de Jesús.

segons Bibliografia:

Nom sobre'ls noms cridat pels per alts misteris.

m 3 (p. 35?) Del mateix, en honor del gloriós Nom de la Sagrada Verge Maria.

Nom entr'els noms excels, nom de Maria

m 4 (p. 41?) Del mateix, en honor del benaventurat ladre, lo gloriós Sent Dimas.

Ans que'l gran Sol, de resplandor eterna

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Per les Obres contemplatives fetes per Ferrandis i Jaume Beltran vegeu aquest darrer nom.

Jaume BELTRAN (1515), i

Vicent FERRANDIS

n 1 (a ij vº) Preambol. - Lesta y ab affectada atenció vista... Comença lo prolech. Beltran a la molt Reverent Prioressa.

Aquell Fenoll tendre ab rama molt bella
Preclar don Francisco, poeta estimat...

Ferrandis

A vos, digne Anna Torrella descreta
D'orelles benignes pastora excelent...

n 2 (a ~~ij~~ ~~vº~~) Cobles en honor y gloria de Jesús, salvador nostre y de la sua santíssima Creu; en les quals se reciten moltes excel.lències y laors de aquella: fetes per Jaume Beltran y Vicent Ferrandis.

Invoca Ferrandis

A vos, etern príncep, clar sol de justicia

Invoca Beltran

A vos, que'ls imperis teniu tots sotsmesos

n 3 (c 7). Versos devotíssims a la Creu, contemplant los sagrats misteris de aquella.

Y am vexilla Crucis procedent salus única mundi.

n 4 (c 7 vº). A la sacratíssima Verge Maria de les Dolors, contemplació feta per lo mateix ~~molt devota per~~ Jaume Beltran.

Mar d'amargors, profunditat de penes

n 5 (D) Estrams fets per lo mateix Jaume Beltran, en una joya que's

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

donà a qui (millor) ajudaria a planyer y plorar, a la sacratissima Immaculada Verge Maria de la Soledat. Y porta lo sobredit Beltran a la joya (una paga) ~~ne~~ acomparada casi en alguna (manera) a ella intemerada senyora nostra mes que totes (les altres) adolorida. Y una altra obra a la honor, Y ans de presentar ninguna de les dites obres presentà los subsegüents estrams (exhortant a planyer y condolre) a tots los fidelissims cristians y devots seus per (les afflicions y) la intensissima dolor ~~y afliccions~~ y pena que sentí y de la mort y passió de (son) ~~seu~~ fill Deu Jesús, creador y redemptor nostre.

Feu tots tenors ab so de moltes lágrimes

n 6 (D 6). Laors al molt suavíssim y dolç nom de Jesús, fetes per Jaume Beltran, en una joya que's donà, en la parroquial esglesia de Santa Creu, ahont ~~acudiren~~ molts bons trobadors y digueren loant cada hu de aquella millor manera o estil que sabé y pogué. Y paregué al sobredit Beltran loar-lo molt més en reputar-se indigne y insuficient ab (grandissim recel y temor) ~~tant temor o recel~~ mostrant ~~se~~ no gosar empendre ni atrevir-se (de) escriure en tan altes laors, feu les precedents cinch cobles, no a la joya, mas ~~sols~~ a la devoció les dona a la honor.

Si vull loar la molta excel.lencia

Jheroni FABRA (1511)

K8 (6 III.v°) Jheroni Fabra a la joya

En lo temps bell de nostra primavera,
Essen lo mon fecunde per la gracia.

És una bella composició. Té la particularitat que les cobles, en lloc de constar de vuit o deu versos tan solament són de nou versos, que amb l'aparellat final formen cobles d'onze versos, sempre senassos.

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Kq (bV) Pere GOMIS, notari (1511)

Obra coronada a la honra de Pere Gomis notari

Per a passar d'aquest golf miserable,
Lo pèlech gran de la vida mesquina...

Són set cobles de dotze versos, comptant l'aparellat i tot.

Miquel ORTIGUES (Artigues ?) notari de Valencia (1477-1508).

Qui va descobrir aquest autor és el nostre antic (amic?) P. Miquel i Planas, en publicar el Cançoner devot d'En Miquel Ortigues, Bibliofília. Gener-març 1915, cols. 1-55. Les anyades, procedeixen de Protocols del que s'anomena notari de València. Fer conrear la qualitat de notari, podria ésser una redundància perquè tots són autors decadents que examinem en aquest apartat. L'article, publicació i estudi són perfectes. La nota de Sanchis Sivera és donada en Bibliofília, col. 162-164, que ofereix la forma Artigues. Es també cognom conegut; literàriament, és cert Ortigues. - 1502-1511 (1528).

Els protocols de Miquel Ortigues són els de 1477 fins a 1508, descoberts per Sanchis Sivera a València

No s'entén

1 (a ij) "Plant de la sacratíssima Verge Maria, senyora nostra; contemplant lo seu gloriós fill Jesús, redemptor nostre, crucificat. Ab algunes devotes contemplacions. Ordenat per lo discret En Miquel Ortigas, notari de Valèntia. - (Estant la Verge gloriosa). - En R. Miquel i Planas va endevinar? que el Cançoner sagrat de vides de Sants, publicat, en 1912, per R. Foulché-Delbosc amb un luxe inusitat, del qual vàrem protestar per la pobresa literària del text. En les nostres diverses estades a València vàrem tenir ocasió, entre altres manuscrits valencians, de copiar el que tenia un bon amic. Aquest va oferir-me que el dugués a casa el canonge don Roc Cabas, a casa del qual vivia. La còpia va ésser joc de tres dies. En Foulché-Delbosc, abans d'entregar-nos-el ms. a la Biblioteca de Catalunya, ja en portava feta una còpia. Aquesta és la historia dels dos textos. - No tenim cap

No s'entén que és el que va endevinar? Que Ortigues era l'autor del Cançoner sagrat? Vegi's col. 48

No s'entén

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

No s'entén

dubte que el nostre Cançoner agrat (del segle XV, força molt a les darreries). Nosaltres per el text de Barcelona i per el manuscrit de Valencia. - X^2 17 (f. 89). In Christi nomine, Jesus invocatio. Los set goigs celestials de la gloriosa Verge Maria, los quals ella mateixa revelà al benaventurat sant Thomas de Quanturia, archebisbe, e'ls dehia tots jorns e son de tanta virtut que aquell qui quiscun dia los dirà apareix-li la Verge Maria e l'aconsola ~~en la hora~~ en la sua fi.

Entrada:

Dins los cels hon habitau
Excel.lent Verge Maria,
De set goigs vos alegrau
Ab tant clara companyia.

(Segueixen set cobles amb els set goigs amb tornada i oració a la fi, tenen el mateix aire de les composicions del notari de València Miquel Ortigues. - X^2 representa, per nosaltres, el manuscrit de Cambridge, descrit per l'amic Pere Bohigues.)

Es ~~Será~~ gairebé segur que manquen protocols més antics i sobretot més moderns, així com és segura la pèrdua en entremig. Manquen els protocols de 1483, 84, 85, 86, 87 i 93, 94, 95, 96, 97, 98. De totes maneres no sabem gairebé res de la ~~seva~~ vida d'Ortigues.

SORIÓ, el reverend Balthasar, mestre en sacra theologia, etc.

Hem parlat d'En Sorió, en tractar dels tres membres del Jurat, a propòsit del concurs de Santa Caterina de Sena. En el darrer plec es troben els dos versos, fragment del Libell:

Tant el Repertori com la Bibliografia no donen el nom de l'autor d'aquesta poesia.

K10 Dels richs tresors del clar entendre
Los qui teniu molt que despendre...

Mossen LUIS CRESPI DE VALLDAURA

Asseguren els senyors Puig Torralva i Martí Grajales que Mos-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

sen Crespí de Valldaura va néixer a València, que era senyor, com tots els del seu cognom, de Sumacàrcer i Alcúdia, en la ribera del Xuquer; que va graduar-se de doctor en ambdos drets en la Universitat literària de València. A 16 de novembre de 1500 va ésser nomenat per a exercir la càtedra per absència de mícer Lleonard Llopis. En 1501 va ésser elegit per la mateixa facultat amb el sou de vint-i-cinc lliures l'any, segons ~~xxx~~ consta en el Manual de Consells. En 5 de juny de 1503 va ésser nomenat confirmant-lo en la càtedra i en 30 de 1506 va ésser nomenat Rector de la Universitat per a l'any vinent. Tant solament se li coneixen dues obres sense cap importància, la segona de les quals no havent-ne tingut nosaltres cap informació la ~~deixem a càrrec dels esmentats autors~~. posem, sota la responsabilitat de Martí Grajales y Puig Torrella, a nom de Valldaura.

No s'entén bé

1

m 1. (vol. II, p. 144). Glosa suya una canción que hizo mossen Jordi de Sant Jordi en lengua valenciana.

Esperanza res no dona

Per més que vàrem incloure aquesta cançó en la nostra edició de les Obres de mossèn Jordi de Sant Jordi (1902) no té cap dels caràcters de les seves poesies. L'atribució devia empescar-se-la mossèn Crespí.

En Reper. Ibori, Massó diu que aquesta cançó es de Pere Cardenal.

2

Diuen els comentaristes? comentats que En Crespí de Valldaura va escriure la següent dècima en lloança de Morella, que donarem a ratlla seguida per a aprofitar l'espai: "Ab tota llealtat Morella May son fort valor ~~xxxxx~~ amolla, Puix la Germania folla Fonch tan perseguida d'ella. De València és maravella Y de tot lo mon espill,
No ha concebut traidor fill, Per què en observar les lleis
Y la obediencia dels Reis No repara en lo perill".

A quin ms. es troba?

Com que la Germania a València va acabar-se a València en 1521,

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

la precedent pot sobre el comportament de Morella, es concentres-crita en 1522.

AGNÈS, Joan Baptista Hieroni, (publicat a) València, (per) Joan Jofre. ~~z¹~~ (a 1 v°). La vida admirable y molt santa ~~vida~~ del gloriós abat (y martir Sant) Julià ~~y mètir~~ y de (d'aquell sposa, (santa Basilyssa verge,) y gloriosa abadessa de mil santes donzelles naturals de Antiochia de Soria, en nom dels quals és dedicat lo monestir de monges del Camí de Morvedre; sumada en cobles per mossèn Joan Baptesta Hieroni Agnès, studiós entre'ls sacres theolechs. - Endreçada a la magnífica senyora Elisabeth Cruelles, senyora dona Maria Magdalena, germana de aquella, muller del molt (noble) don Francí de Aguilar.

segons Repertori: L'antich recort que tinch de vostra (estima) altesa

(Cobla de dotze versos).

z¹ ~~(sig.~~ (A II); La vida del gloriós abbat y martyr sant Julià y de la gloriosa ~~santa~~ Basilyssa, sposa de aquell, verge y abbadessa de mil santes donzelles.

Ohiu mortals, ohiu grans maravelles

(Trenta-sis cobles de dotze versos, que acaben (en) A VII).

z¹ (A VIII) (blanc al verso), dues oracions, la primera de sis versos llatins, la segona (una) Oratio en prosa, i a dalt: "als mateixos gloriosos sants" el títol dels dits versos llatins). - No hi ha any ni lloc d'impressió, però és València per Joan Jofre. En l'orla del peu es veuen les inicials J. J. (que són les de Joan Jofre.) Serra y Morales, p. 241, li atribueix, per diverses deduccions, l'any 1528.

Andreu Martí PINEDA

K 6 (f. b vº) Andreu Pineda, notari, a la joya

segons Repertori: Gran temps apres que palma de (victoria) martiris

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Podria ésser que aquest autor fos precedent al Andreu Pineda i Andreu Martí Pineda serien dos notaris de diferentes anyades.

v[2] (A j). Valencia, 1521 (Natzarè), plegades les pàgines amb l'anyada 1521. Contemplació en honor e reverència de les set vegades que el nostre redemptor Jesús estampà la sua preciosíssima sanch, ab les propietats de cascuna, feta per Andreu Martí Pineda, notari. Proposta y exortació.

Rey eternal, baxàs en est baix centre

Consta de deu cobles de dos cinquenes de majors versos cada una. Les set vegades tenen un encapçament. Lo escampament de la sanch en la circuncisió val contra luxuria, y per a cobrar lo do de sapiencia, y la virtut de la castedat.

Després segueix Fi i continua una altra cobla i al costat de l'útim vers ve la data de la impressió: 1522. En quart, dos fulls sense numerar; signatura A i, ~~A1~~, lletra gòtica i un gravadet al costat de cada cobla recordant els passos que s'hi descriuen. A la fi de cada es llegeixen les lletres p. a. que podria creure's una indicació per resar-se un pare nostre i una Ave-Maria. Sense lloc ni nom d'impressió. Els tipus són iguals als que servia a Valencia Joan Jofre, estampador prop del molí de la Rovella.

Fuster va copiar per enter aquest text, en la seva Biblioteca Valentina, plagat d'errades, vol. I, p. 117.-120

1533. Blasonant la Immaculada de la Puríssima Concepció de la Mare de Deu scriu Andreu Marti Pineda a la joya, notari, guanya lo setí.

Adorn virginal tracat per l'alt monarca

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

x6 1 (.....) Escriu A. M. Pineda a un seu gran amich novament casat.

Puix dins nostra confraria...

x6 2 Consells y bons avisos dirigits a una nobla senyora novament casada (2).

Repertori:

Pus que Deu vos ha dotada

" Estampat la molt noble Valencia, ven-se en casa de Joan Batista Timoneda, junt a la Mercè", Publicat excel.lent per En R. Miquel i Planas en el Cançoner satírich Valencià, Barcelona 1905, pp. 283-296.

Retrobarem el notari Andreu Martí Pineda en la Disputa de viudes i donzelles i finalment, en Mossèn Fernandez de Heredia.

Onofre ALMUDEVAR

p 1 (a ij) Si molta conforten ab dolça fragancia, va amb la edició de Jacme Roig, el 1561.

p 4 (f. 131) Començа lo procés o disputa de viudes y donzelles, ordenat per los magnífichs Mossèn Jaume Siurana, generós, y mestre Lluis Joan Valentí, doctor en Medicina, ab una sentencia ordenada per lo honorable y discret Andreu Martí Pineda, - Demanda feta per mossèn Jaume Siurana a mestre Luys Joan Valentí.

Puix

Pus sou la font clara brollant abundosa

Els debatidors valencians són llargs, els calen vint cobles de dotze versos més l'aparellat final; s'ha de dir que aquestes cobles són dobles per part, S'ha d'observar que la demanda d'En Ciurana esmentada i cobla final d'elecció de Jutges només consten d'una cobla de les esmentades. El procediment és que al principi els debatidors s'adrecen molts compliments i grans lloances, però dura poques cobles. Usualment la primera de les dites cobles dobles es lloa la xiu vi-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

dua o la donzella, en la segona va dedicada a denigrar allò que defensa el contrari. Aquests fets són norma de tots, així valencians com catalans. S'ha d'establir que fan mostra de força enginy en aquest llarg debat de valencians. Les imatges, tant en les defenses com en les censures, es repeteixen sovint. Elx metgex defensavex les donzelles, el noble defensa les vídues, i així disputen fins que se'n cansen i se n'avorreixen. acaba amb el Compromís i elecció de Jutges. "A dos grans juristes provectes en l'art, Misser Guardiola, qu'és mestre dels mestres. En qui james caben embusts ni finestres. Y ~~de~~ aquell gran monarcha misser Lluch Ricart. Y l'escrivà volen que sia Pineda, Puix sab ~~ab~~ de richs versos texir fina seda".

Sentencia arbitual donada en la poetica y artificiosa causa agitada per y entre los magnífichs mossèn Jaume Siurana, generós de una ~~part~~ e mestre ~~En~~ Lluys Joan Valentí, mestre en Arts y ~~en~~ Medecina de ~~la~~ part altra. En haver posat proves i examinat, en darrera instància declaren: "Als dos condempnantlos que d'ells clar entenga Que verge, y no viuda, l'amic content prenga". - Signen els tres Jutges. - "Lata Sententia, Vidit, Misser Guardiola. - Vidit, M. Lluch Ricart. Scriba, Andreas Martinus Pineda, not." Impresso en Valencia, en casa de Joan de Arcos, a les espalles del Estudi General any M.D.LXI, Venen-se en casa de Olzina, llibrer, davant la Deputació".

Aquesta va estar fidelment publicada per R. Miquel i Planas, en el Cançoner satírich valencià, pp. 189-222.

(z5) Juan Fernandez de Heredia, edició de Valencia de 1562. Es calcula que nasqué a València entre els anys 1480-1485; va finar a València mateix, després d'haver patit una llarga malaltia, el 14 de març de 1549. "Las obras / de Don Joan Fer/nandez de Heredia,/ assi temporales como espirituales, dirigidas al il.lustrissimo señor Don / Francisco de Aragon / ~~xxxxxx~~ (escut d'~~Arnau~~ armes) / En Valencia /. Con Gra-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

cia y Privilegio por diez años". En la darrera plana: "Impresso en Valencia / en casa de Juan Mey / Año 1562". - En quart, quatre fulls preliminars, el darrer en blanc que contenen la dedicatòria signada per Ximèn Pérez de Lloriz i un sonet del mateix; 220 folis marcats. La numeració apareix saltada dels fols 216 al 227. A la fi, vuit folis sense marcar, que contenen poesies dedicades a la mort del poeta (que són de mossèn Pere Roda (segons Repertori), micer Geroni Oliver, Jaume Segarra, don Joan de Borja, Vincencio Martelli (en italià), Diego Ramírez Pagan i don Francisco Garrido de Villena). La taula i el colofó posat. Els autors dels Poetas del siglo XVI. Puig i Martí Grajales donen algunes precisions respecte al poeta Heredia (p. 54-56). Era fill de Ferran Fernandez de Heredia i de Joana Diez de Calatayud, senyora d'Andilla. Es va mullerar amb Jeronima Beneito Carroz Pardo de la Casta. Era contemporani de Fenollar, Gaçull, Jaume Beltran, Miquel Perez, Lluis Crespí de Valldaura i Vicent Ferrandiz. En 1913 el senyor Martí Grajales va reproduir tot el text de l'edició de 1562, que és raríssima, segons parer d'En Salvà. L'edició del senyor Martí está plena de notes molt útils.

Ara anotarem les obres on consten obres escrites no en castellà, sino en lngua lemosina (les imitacions d'Auzias March) o en lengua valenciana (les obres en vulgar). Van marcats els folis de l'edició 1562 i les pàgines són els de l'edició esmentada de 1913.

1. Fol. 100, pp. 123 A otro.

Anar-se'n vol lo meu señor

(Una cobla de dos versos i ~~dos~~ tres de ~~set~~ quatre).

2. Fol. 103, p. 127. Canciones

Tant vos vull mes del que mostre

(Una cobla de dotze versos i tres de quatre).

- El Repertori no porta aquesta poesia

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

3. Fol. 109, pp. 135. Otra en valenciano.

Puix que no'm voleu amar

(Una cobla de quatre versos i una altra de nou).

4. Fol. 113-135, p. 141-160. - Colloquio en el qual se remeda el uso, trato~~s~~ y platicas, que las damas de Valencia acostumbran hacer y tener en las visitas que se hagen ~~las~~ unas a ~~las~~ otras. - Introduccion. Introduzense cinco galanes y cinco damas de quien ~~andan~~ andan ~~son~~ servidores, una dueña y una donzella, un capellán y un rey de armas que, estando las damas y los galanes ~~en su~~ de visita, desafia a los galanes ~~en nombre de los~~ de parte de otros cinco~~x~~ caballeros, aceptan el desafio, y acabase con un torneo. - Representóse delante de la Reyna ~~Gerona~~ Germana y ~~el~~ del Marqués de Brandenburgh, su marido. - Los cavalleros se nombran, Fernandez, Rodrigo, Miguel, Alonso, Portugués. - Las damas ~~se nombran~~, Senyora, Beatriz, Maria, Lucrecia, Anna, La dueña ~~se llama~~ Guzmana, la donzella Cathalina y ~~el~~ un capellán que se llama moseèn Joan.- Entra la señora con su dueña y ~~su~~ donzella y vase a sentar ~~en~~ el estrado y dize. Introito

Señ. Las manos y pies besamos.

(Dominen, en aquest Colloquio, els parlaments en valencià i en castellà avalencianat, qüestions entre valencians i castellans; constitueix l'obra més interessant per l'entrada del castellà a València i la resistència de la llengua del país).

Fol. 136-146, pp. 168-176. La duquesa de Calabria quiso ver representar este Colloquio "y huvo de hacer) otro principio, en el que~~l~~ don Juan Fer y su muger van al duque de Calabria a pedirle la casa prestada para representar la visita y en su Colloquio remedan a un cavallero y una senora muy vezinos suyos. - Introduzense don Juan Fer, señora, page, Guzmana."

Sen. Be sera que'ns concertem

5. Fol. 143-144, pp. 176-177. Tres coplas al modo de las de Ausias March

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

en lengua lemosina.

Amor no's pot clamar en mi de res.

(Tres cobles de deu versos amb aparellat final. Pagès, Auzias March et ses prédécesseurs, Paris, 1912, p. ~~104~~ 403-404).

6. Fol. 144-145, pp. 178-179. Joan Fernandez, estando enfermo embió a pedir a Andres Martin Pineda le embiasse el Libro de sus Coplas.

La magestat de vostra gran policia,
Noble señor, dechado de poetas,

(Dues cobles de deu versos, amb aparellat final).

Responde don Juan Fernandez de Heredia

Per ser (cert) vos responch, sab Deu lo que'm costa
Tan mal me te'l mal, tan dat al través,
Tan flach està'l cos e l'ànima més.

(No la publiquem sencera perquè s'ha publicat diverses vegades. Dues cobles de vuit versos que és ~~de rima de rima ni~~ ? de rimes diferents a les proposades pel notari Pineda).

Institut d'Estudis Catalans MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

N O T E S

1) - Opúsculos inéditos del cronista catalán Pedro Miguel Carbonell, Barcelona, 2 volums, 1864-1865.

2) - Un bibliòfil català del segle XV: En Pere Miquel Carbonell, en la "Revista de Catalunya" de febrer de 1926, pp. 136-142. Correcció a fer a la p. 137: el manuscrtis que En Carbonell va utilitzar i fins copiar en les seves Cròniques d'Espanya no és a la Biblioteca Nacional sinó a la Biblioteca Universitària de València (vegeu els nostres Manuscrits catalans de València, en la "Revista de Bibliografia catalana", VI, 1906, pp. 182-7).

3) - Obras, ~~III~~ Obras, VI, p. 391 p. 212, text i nota a.

4) - "Revista histórico-latina". Poesias religiosas catalanas copiadas de un Códice que se conserva custodia en el Archivo de la Catedral de Gerona y se titula "Petri Michaelis Carbonelli Adversaria", T. II, pp. 62-64 i pp. 102-108, 1875.

5) - Rubió Balaguer, op. cit., 1926, p. 141.

6) - Un antic poeta gironí en "La Renaixença", any VI, vol. II, 1876.

7) - En el discurs dels Jocs Florals de l'any 1864 va esmentar els deu primers versos. De totes maneres es coneix que ja en aquella època ja posseïa l'exemplar de Girona (el nostre b) perquè també en dona algun altre de saltat.

8) - Ensayo de una biblioteca de libros raros y curiosos, II, nº ~~3151~~ 2152, 1866 ~~1873~~.

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

9) - Catálogo de las obras impresas en lengua catalana desde 1474 hasta 1860, Madrid, 1923, p. 587, num. 2227.

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

COL·LOQUI DE DAMES

(Quartilles A-S recto i verso) Què vol dir això?

Vaig tenir un descuit: El Col.loqui de Dames. Pel que dic en el text s'hauria d'intercalar en ~~el de~~ l'últim capítol (Dotze).

He trobat el plec original d'En Pere Miguel Carbonell, però tot són d'obra sencere de Ferrando contra natura adressa i la de Montserrat Torres, copiada del Adversari de Tarragona.

No o·entén

X^1 62. (fols. 205-226). "Colloqui e rehonament fet per entre dues dames, La una dama casada, l'altre de condició beata. Al qual col.loqui se aplica huna altre dama vidua. Lo qual hoyt per hun vellet fonch descrit per ell lo rehonar de quisquna. Començant a parlar ell en stil de semblants paraules".

Divendres Sants
Dia honest de dol e plant
~~Me presentí~~ De bon matí
Devant mon Deu me presentí.

El copiarem ~~Seguirem~~ a ratlla seguida més endavant. Vegeu R. Miquel i Planas, Cançoner satírich valencià, pp. 245-280.

En publicar En Bulbena els seus fragments inèdits del Jardinet d'Orats en Revista de Catalunya, ~~de~~ 1897, va fer constar que el suposava escrit en els segles XVè al XVIè. Molts textos pertanyen al segle XVè: El Romiatge a Jerusalem. En Guillem Oliver surt de Barcelona el primer de març de 1464. EN Romeu Llull, poeta en diverses llengües, va morir en 19 juliol de 1484 essent conseller en cap, ~~fent-li~~ i la ciutat li feu un enterrament extraordinari. El copista, el Notari Narcís Gual, dues vegades declara que escriu en 1486.

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

El succeït és que l'escrivent devia deixar planes blanques per om-
plir ulteriorment. Podria succeir que un copista del segle XVIè devia omplir les planes deixades en blanc, possiblement, per En Gual. Ara bé, un dels textos que té per a nosaltres, un marcat caràcter del segle XVIè és el Col.loqui, i les obres d'En Francesc Alegre, que contenen les obres d'En Francesc que tenen un aspecte semblant al del Col.loqui en el Jardinet. Nosaltres tenim la idea que si unes obres han estat reproduïdes dintre el segle XVIè són el Col.loqui i les obres d'En Francesc Alegre que, en el manuscrit tenen característiques idèntiques. No cal dir que algunes cobles castellanes, , semblen pertànyer al segle XVIè.

Tota aquesta llarga obra el Col·loqui està en codolada, i roman anònima ~~Índex~~ Milà ~~xx~~ i Fontanals va fer un curt i substancióes examen. (Obras, VI, 411-12). Continuarem la introducció a ratlla seguida: " Sus dins ~~en~~ la Seu, Per escoltar aquel gran preu Qu'en lo sermó Y en l'amarga Passió Per Sant Joan Del alt Senyor que nostre dan Volch reparar, Podent-ho mils testificar Trobam incert (Car legin que fon lur spert Que lo restant). Yo viu venir, a poch instant, Una cassada, De les belles la trisada, ~~la pus tarada~~, Molt galanes: No'us penseu que fos squerrana En dur-se ab l'Ayre, Ni lo seu gentil donayre Ja no'm fes guerra. Jo fermí los ulls en terra, Fent gran lahor, Al dit nostre Redemtor De sa bellesa, Nores menys de la prohesa ~~sa obresa~~ De pompa vana Qu'en vestir, arreus e cara Tristaÿ aduhia ~~Ab~~ Sols dos servidors aduhia Ab dones dues ~~Ab dones dues~~ Ben vestides, no pas nues, De negre totes; Ja'm semblava ves les gotes Regar les galtes D'aquell gran plor que nostres faltes ~~aquell~~ aytal jorn crema. Ab la Honestat extrema Que demostrava, Jo creguí que penetrava Lo primer moble. Deposant a part lo poble, Vers mi tench via; Jo, torbat, que per ~~tal~~ venia, Sentim de costa una senyora disposta Y de manera Tant gentil y falaguera, D'estat bea-

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

ta, Tant devota y a Deu grata, Segons crehensa De mi que, per menys ofensa, m'era retret En hun pobre rechonet Per Deu servir, Y part lexant lo seu legir Hores digne, A la que'm semblà benigne Fuy acullent; Y, tocant del sentiment Que hoyrieu Coses que scoltarieu Si fosseu just, Y, attenent que tal ajust Lo mon trencava, Febra'm pres, que no pensava Si'm donàs vela. Mas aquell malvat, qu'en vela Les bones pensas, me aportava les grans defenses De mon passatge". - Hem copiat tota la introducció del vellet, pel seu interès. De tots els interlocutors, només em posarem els primers i explicarem el altre.

Parla la casada:

Ay, senyora! lo meu linatge
-Dix la casada-
Ab molta bella coltellada
En grans batalles
Ha defeses les sinch gramalles
de la ciutat
E perçó se han perpetuat
Diners, favor.
Que els mes galants passen dolor
Per mi, mesquina!

S'entreté en enumerar les perfeccions del cos: Pit, cuxes, cames, braços, peus, mans; parla de les seves joies, que descriu, les seves mil camises i robes de tota mena; la única cosa que la fa viure ab pena i desdeny és el marit vell. Solament desitja que es mori de pressa.

Parla la Beata:

Respòs la Beata, presta:
"Senyora dolça"
Esta que entra, com s'espolça
Barbadament!
Son marit així y consent?
Com Deu és Deu,
En aquests banchs que veu, ar Deu ....
Sols ne bat quatre;
Los restants, poden combatre
En la Turquia

INSTITVT D'ESTVDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'institut d'Estudis Catalans

Mai morran de scanencia
Mentre vi'y hage".

La Beata diu coses tan crues, que no es poden copiar. Les que disposen d'ella és la clerecia, els capellans de la Seu, els canonges i àdhuc el bisbe. Ella mai s'acontenta, mai resta satisfeta. Els que beuen els surt vi per la boca.

Parla la casada, amb l'objecte de presentar La Vidua, de la qual ne diu coses tan horroroses que no són per a reproduir.

Parla la Vídua: Dix la Vidua: "Hajay perdó
Senyores belles!
Per fugir d'aquelles velles
Me'n ~~anig~~ vingh assí:
Cames tenen de rocí
De algepzer
No's fa res en lo carrer,
Que yo no'y ~~resta~~ senta;
Passant, de seny m'an dat spenta
Les alcavotes!"

Acaba de la següent curiosa manera:

Pels cellers vessar lo vi
Dels homens richs;
Meçes, molls, parpals e pichs
Se'n spriran;
D'aquest tro s'espantaran
Tots los de Moya
Que sentiran la terça Troya
Destroÿda".

Parla la Beata: Comença així:

"Molt vos sou enfalonida!
-Dix la Beata-
La huna se qu'és vella rata,
Y molt sabuda;
Mas yo renech de la barbuda,
Metzinera,
Gossa sorda y scudera
Si be par mança;

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

Ab mi pres gran amistança
Per trahir-me."

Acaba:

La campana qui no tí
Batall, es vana,
Y per gordar, caxal demana
La dura balda".

Parla la Casada:

Per ço port la larga falda Per no ser vista, -Dix la Casada- No res menys blanca lista. E vaig sempre A perdonances, A fires, balls, plaer e dances, De les primeres; Del ball hisch de les darreres, Y de la sgleya; Ara és mort hu que m'ho feya, Y com be, tusta! Tal tenia lo matras Per spadar, E lo garrot per spadar Pastell e sacho! (Prengam lun, que l'Ardiacha Es ja trona, E lo seu bordó lo passi). Haveu vist Joan Boccassi Quant mal dit De nosaltres? S'és partit, Ab lo Corvatno! Tant ne té com un gran matxo, Lo de la Spasa: Sens rahó tantost en baga; No fos avar! Mas tal home fa a comportar, Si fos lebrós (Aquest Passi és enujós! Sigan les baxes). Y yo dotze almoratxes..." i va seguint en aquest to o pitjor en el seu mes llarg parlament. - Parla la Viuda. Ab gran sospir, respòs la Viuda: "Ay, amiga! Vos parlau com dona antiga Y molt perfeta: No viu james dona discreta Als peus vos fos". Segueix dient que es dedica a la crefecia, contant encara coses fortes. Parla la Beata. "Yo prech destral lo pich, -Dix la Beata- A l'encontra de la çabata Que amarch los lexe!..." - Parla lo vellet. Yo lavors, més mort que viu De fallonia, Digué: "Call vostra senyoria! Senyores bones, Mes gentils de entre les dones De noble strado, Y apendreu passar lo vado D'est mon corrupte. Y en assó no poseu dubte, Pus no és dia Sino d'obrar ab pensa pia, E reduhuir Los scarns e lo morir Del qui ens ha fet; E dar-nos-ho

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

lo benifet, Com li plaurà". - A chor adrecen tota mena d'insults al Vellet i en acabat alguna de per sí; però entre les altres qui bat el record sobre els insults al Vellet, es la Casada. Els respon així: Parla Lo Vellet: Los circunstants, sentint lo bull D'aquesta fama, Pensant que jo les enujava Me feren guerra E'm segaren ab tal serra Qual may sentí, Com si fos hun sarrahí O renegat. Yo, qui'm viu axí blasfemat Com mal mirent, Diguí dins mi, "L'Omnipotent Més ha sofert! Callar dech, donchs, si veig reblert, Puis mos defals, Mil ~~amigs~~ amnigs pus frets e calts, A mon Deu feren"". Y en l'antravall, que luny no eren, Ab crits, lavaren, Y humilment acolaren Lo Crucifixi. Yo, qui viu que era indici Que lo sermó Era en declinació, Tot m'alegrí. - Pren comiat la Casada. "Ay, senyora! com m'espanta La partida! Mig jorn es, e ja finida La processó, I, ab l'Ofici, Lo sermó. Si res puch fer Veus-me ací, a tot plaher Que vostre sia". - Responen la Viuda e la Beata. "Deu e la Verge Maria -digueren elles- Vos do salut a maravelles, Com afectam, Ni pus ni menys que desitjam A coses nostres, De nos manau, que ja m'som vostres. Y açó, sens fi; Y guia Deu vostre camí Per a tots temps". Parla la Viuda, repassant la Casada. "Fastig n'han los munts de fems Qui stan al mur; - Dix la Viuda - Quant d'atzur S'a carregat! Cara té de moch salat La entrecuydada! ¿Haveu vist la reprovada Qual vida mena?... i així seguint en el mateix to. - Parla la Beata: "Bé li deu anar de cricha, - Dix la Beata - Y diu que tot lo mon sclata Per sa [ben] volensa! ¿Ves james ~~semblant~~ tant gran fallensa E oradura?" i seguint per l'estil. - Parla la Viuda. La Viuda dix: "La vilanassa! Y que pot dir, Si no'l que ella veu florir Com envejosa", i encara n'hi ha més. - Parla la Beata. "No fareu sino'l que deveu; -Dix la Beata - Veus allí Na Damiata Que, ab ses manasses Corregue ab veu d'allasses La vila a ssots"... - Pren co-

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS MCMVII
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

miat la Viuda. La Viuda, dix: "Molt me coman de mi, senyora Si be partença m'entrenyora Massa greument, Veus-me a vostre manament Y a vos subjecta... - La Beata. Certa us fas, sens ficció - Dix la Beata - No'm pertany tan grossa data Qual sou vos; Mes qui gentil serve lo cors, Y de virtut, A tot lo mon vol fer trahut, Hon no'u merescha. Jesuchrist la vida us crescha En Sanitat, Y us dellà la heretat De Paradís". - Parla la Beata, repassant la Viuda. (Girada: s fonch al sonrir) La desdenyosa, La Beata belugosa, Cridant l'esclava, Que li dix: Com se'n va brava Esta leona! Dur-li tiras ab una fona En sa pastera! Ab ull la mir de retillera Y poch entesa..." Parla de la seva magror, i acaba d'una manera interessant: Y qui es ella? Sino una foguejant paella De verí? Son marit, ja'l coneguí. En Sanxo Caldes, ¿Que ha obs la viuda faldes Ab la masquara, Ni l'aygua de atzabara Ab l'argentada? Ay, de negra samarrada Senyal adura, Capó fer, lega tartuga, Y rot de coll! Ves, cridam lo Cabiscol: Digues que vinga". - Lo Cabiscol. Que li dix: "Deu vos mantingua, Senyora bona: Vostra fama desengana Los malparlers; Ya es bones sou arnés Ben acerat, Que demana vostre estat E gran valor. Veus-me vostre servidor Fins a la mort". - Parla lo Vellet fent fi. Yo, tement que mala sort No'm fos fallida, Y sobre mi fos finit Tal parlament, Tingui ma via prestament Vers mon alberch: Hon me veren star enterch Per malaltia". En Miquel es pregunta si en Sanxo Caldes, tindria alguna cosa a fer amb Na Caldesa d'En Corella. En tot, si aquesta atribució fos certa, resultaria que la Vidua seria la Caldesa.